

IV Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears

(Eivissa, 1 i 2 d'octubre, 2010)

2012

Col·legi Oficial de Doctors
i Llicenciats en Filosofia i Lletres
i en Ciències de les Illes Balears
Secció d'Arqueologia

Coordinació:

Mateu Riera Rullan

Edita:

Vessants, Arqueologia i Cultura SL

ISBN:

978-84-937994-3-4

Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears

IV Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears (Eivissa, 1 i 2 d'octubre, 2010) / [Coordinació Mateu Riera Rullan]- 296 p. ; 21x21 cm.

ISBN 978-84-937994-3-4

M. Riera Rullán

1. Arqueologia – Eivissa – Congressos

902(460.32)

PRESENTACIÓ

Les IV Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears, al igual que les tres primeres, han estat organitzades principalment per la Secció d'Arqueologia del nostre Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de les Illes Balears. Aquestes jornades es varen celebrar a Eivissa els dies 1, 2 i 3 d'octubre de 2010. En representació de dita Secció el comitè organitzador va estar format per Glenda Graziani, Juan José Marí, Bartomeu Salvà i el sotasignat. D'entre ells crec que és de justícia destacar la magnífica labor realitzada per l'arqueòloga Glenda Graziani.

Però també cal esmentar que per aquestes quartes jornades es va comptar amb l'inestimable ajuda del Museu Arqueològic d'Eivissa i Formentera i del Consell d'Eivissa. D'aquestes dues institucions es va poder gaudir, dintre del comitè d'organització, de les labors realitzades per Jordi H. Fernández, Director de l'esmentat museu, i de Josep Maria López Garí, Director Insular de Patrimoni del Consell pitius.

A tots ells els vull donar les gràcies i mostrar tot el meu reconeixement donat que crec sincerament que el resultat final de la feina feta va significar un vertader èxit per a tota la comunitat arqueològica balear. Amb la publicació que tenen a les seves mans podem tornar a dir que estam d'enhorabona per l'excel·lent trajectòria que estan experimentant aquestes Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears. Cal recordar que a les primeres de 2006, fetes a Manacor i impulsades pràcticament en solitari per l'arqueòloga municipal Magdalena Salas, es varen presentar 12 xerrades i es van publicar els corresponents 12 articles. Aquella bona embranzida inicial va anar donant bons fruits i així, cinc anys més tard, a les IV Jornades, es varen arribar a presentar 36 xerrades i se n'han pogut publicar 34 signades per fins a 69 autors diferents. És a dir, que del

2006 al 2010 s'ha triplicat la presentació de treballs exposats i publicats, tots ells relacionats amb temàtiques íntimament lligades a les nostres illes. És una evidència que mirant cap enrere hem d'estar molt contents d'haver pogut viure les quatre jornades de Manacor, Felanitx, Maó i Eivissa, així com d'haver pogut fer realitat les seves quatre publicacions. Tot plegat crec que es pot qualificar de quasi miraculós, doncs pens sincerament que cinc anys enrere poca gent hagués apostat gaire a què s'hagués arribat fins aquí on hem arribat.

Vull remarcar que en aquest quart volum han presentat novetats, estudis i investigacions diversos professors de mitja dotzena d'universitats, tècnics insulars o municipals, directors de museu, etc., però majoritàriament arqueòlegs professionals lliberals. A tots ells, i sobretot a aquests darrers, els vull mostrar la meua admiració, donat que varen voler compartir la seva feina sense cobrar ni un euro, deixant algun dia de treball, i, en molts casos, pagant les despeses del desplaçament i l'allotjament de la seva pròpia butxaca.

Crec sincerament que tot plegat és una bona mostra de l'amor a la nostra professió de tots els que hem participat a les Jornades i a la present publicació. Fa goig veure que dintre del nostre gremi hi ha gent que sent vertadera vocació i que actua en conseqüència, conscient del fet que si no es dóna a conèixer la feina feta, no s'està complint amb el deure de tornar a la societat allò que ens ha donat.

En la mateixa línia crec que s'ha de valorar molt positivament el haver aconseguit per primera vegada poder reunir professionals de l'arqueologia que treballen a Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera. Certament, des de l'inici de les Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears, una de les coses que es volia potenciar era el poder compartir coneixements de

cadascuna de les illes, doncs aquesta era i segueix sent una de les mancances i de les assignatures pendents de la nostra comunitat científica.

En línies generals crec que el nivell de la majoria dels articles lliurats justifica de sobres la seva publicació. Evidentment molts d'ells han quedat una mica curts donades les limitacions d'espai que es pateixen en aquests tipus de miscel·lànies. Tot i això, se'ns dubte, serviran per a què tothom pugui introduir-se en les més que interessants recerques presentades.

No puc ni dec acabar sense demanar disculpes pel retard en la publicació d'aquestes IV Jornades. Sent justos però, podem assenyalar que foren diversos càrrecs del Consell d'Eivissa els que no varen acomplir els seus compromisos respecte aquesta publicació. Per tant, no som jo qui explicarà les causes de tot plegat, però sí que puc dir que des de la Secció no hem aturat de fer feina per a què aquest volum hagi arribat al bon port que a continuació podran contemplar.

Mateu Riera Rullan

President de la Secció d'Arqueologia del

Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en

Filosofia i Lletres i en Ciències de les Illes Balears.

SUMARI

L'EXPLOTACIÓ PREHISTÓRICA DELS RECURSOS CUPRÍFERS D'ILLA DEN COLOM (MAÓ, MENORCA).....	11	SOBRE EL SISTEMA DE CIERRE DE LOS HIPOGEOS EN LA NECRÓPOLIS DEL PUIG DES MOLINS (EIVISSA).....	83
Bartomeu Lluï Estarellas, Laura Perelló Mateo, Mark A. Hunt Ortiz, Damià Perelló i Fiol Bartomeu Salvà Simonet		Jordi H. Fernández, Ana Mezquida	
APROXIMACIÓ A LA FAUNA MALACOLÒGICA MARINA EN EL JACIMENT DELS CLOSOS DE CAN GAIÀ. LANAVETA	19	LA NECRÓPOLIS RURAL DE CAN PEP DES FERRER. NUEVAS APORTACIONES SOBRE NECRÓPOLIS RURALES EN LA ISLA DE IBIZA.....	89
Miquel Àngel Vicens i Siquier		Glenda Graziani, Juan Jose Mari Casanova, Jonathan Castro Orellana	
RESULTATS PRELIMINARS DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL SECTOR OEST DEL JACIMENT DE CORNIA NOU (MAÓ, MENORCA).....	27	MATERIALS PÚNICS TROBATS AL LITORAL DE MENORCA.....	99
Antoni Ferrer Rotger, Montserrat Anglada Fontestad i Lluís Plantalamor Massanet		Octavio Pons Machado	
ESCOBRINT TREPUCÓ: RESTAURACIÓ I REINTERPRETACIÓ DE LA GALERIA I EL BARRI SUD DE MARGARET MURRAY.....	35	RESULTATS PRELIMINARS DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA REALITZADA A L'EDIFICI DEL CARRER SANT MIQUEL Nº 10-12 (PALMA DE MALLORCA). ESTUDI ANTROPOLÒGIC DE DOS ENTERRAMENTS ROMANS.....	105
Elena Síntes Olives i Silvia Villalonga		Sebastià Munar Llabrès, Francisca Cardona López	
SACRIFICIS I OFRENES EN EL SANTUARI DE LA SEGONA EDAT DEL FERRO DEL POBLAT D'ELS ANTIGORS (ILLA DE MALLORCA).....	43	LES RASSES DE CONREU D'ÈPOCA ANTIGA I EL PATRIMONI HISTORIC ARQUEOLÒGIC A EIVISSA: UN REpte URGENT.....	115
Jordi Hernández-Gasch, Carles Velasco Felipe		Josep Mª López Gari, Ricard Marlasca Martín	
EL PROCESO CONSTRUCTIVO DE LA TORRE I DEL YACIMIENTO DEL PUIG DE SA MORISCA.....	53	EXCAVACIÓ I MUSEÏTZACIÓ DEL JACIMENT ARQUEOLÒGIC DE L'ILLOT DELS FRARES (SES SALINES, MALLORCA). CAMPANYES 2009-2010.....	123
Emili Garcia Amengual		Mateu Riera Rullan	
LA UTILIZACIÓN DE ENGOMBES EN LAS COMUNIDADES POSTALAYÓTICAS DE LA ZONA DE SANTA PONÇA (MALLORCA).....	61	MENSAE RECTANGULARES DE MÁRMOL DE LOS YACIMIENTOS DE LA ANTIGÜEDAD TARDÍA DE LA ILLA DEL REI Y FORNÀS DE TORELLÓ (MENORCA).....	135
Daniel Albero Santacreu, Jaume García Rosselló, Manel Calvo Trías		Silvia Alcaide González	
S1. UN EDIFICI SINGULAR EN EL SON FORNÉS D'ÈPOCA CLÀSSICA (SEGLES III A.N.E – I DE N.E.).....	71	EL SECTOR OEST DE SON PERETÓ (MALLORCA) ENTRE ELS SEGLES VI I VIII DC: EVOLUCIÓ HISTÒRICA I FUNCIONAL.....	143
Paula M. Amengual, Albert Forés Gómez, Lara Gelabert Batllori, Sylvia Gili, Jordi Hernández-Gasch, Vicente Lull, Rafael Micó, Cristina Rihuete, Roberto Risch.		Mateu Riera Rullan, Miguel Àngel Cau, Magdalena Salas Burguera	

INTERPRETACIÓ DE LES PRACTIQUES FUNERARIES I ANÀLISI ANTROPOLÒGIC DELS ENTERRAMENTS DEL SECTOR OEST DEL CONJUNT PALEOCRISTIÀ DE SON PERETÓ (MANACOR).....	151	L'ARQUEOLOGIA I L'ESTUDI D'EDIFICIS.....	225
Llorenç Alapont, Assumpció Malgosa, Gemma Prats-Muñoz, Roger Real, Magdalena Sastre		Antoni Ferrer Abárzuza	
APROXIMACIÓ A LA GESTIÓ DELS RECURSOS FAUNÍSTICS DEL SECTOR OEST DE SON PERETÓ (MANACOR) ENTRE ELS SEGLES VI I VIII DC.....	159	ELS CLOSOS DE CAN GAIÀ. UN JACIMENT PREHISTÒRIC AL SEGLE XXI.....	233
Alexandre Valenzuela, Damià Ramis		Joan Fornés Bisquerra, David Javaloyas Molina, Llorenç Oliver Servera, Tomeu Salvà Simonet	
ALGUNES CONSIDERACIONS SOBRE L'EXTENSIÓ I CRONOLOGIA DE L'ARS PURPURARIA A EBUSUS.....	169	ARQUEOLOGIA I PÚBLIC A MALLORCA, UNA TRISTA HISTÒRIA. REFLEXIONS A PARTIR D'UNA INTERVENCIÓ A SON CORRÓ.....	241
Benjamí Costa, Carmen Alfaro		David Javaloyas, Magdalena Sastre, Llorenç Oliver, Emmanuelle Gloaguen	
LA EXPOSICIÓN MONOGRÁFICA “MANURQA”. PROYECTO DIDÁCTICO DE BOSTON UNIVERSITY SOBRE LA EXCAVACIÓN DE UNA ESTRUCTURA ANDALUSÍ EN TORRE D'EN GÁLMÉS.....	179	ESTRATEGIAS Y ACCIONES EN EL DESARROLLO DEL PARQUE ARQUEOLÓGICO DEL PUIG DE SA MORISCA (CALVIÀ).....	249
Amalia Pérez-Juez Gil		Calvo, Manel; Albero, Daniel; Calderón, Maria; Gloaguen, Emmanuelle	
SEGUIMENT ARQUEOLÒGIC EN EL CENTRE DE MANACOR. EVIDÈNCIES DE LA TRAMA URBANA DES D'ÈPOCA ISLÀMICA.....	187	PROSPECCIONES GEOFÍSICAS EN “ELS CLOSOS DE CAN GAIÀ” (FELANITX, MALLORCA).....	255
Antonio Micol Argudo, Magdalena Salas Burguera		Christoph Rinne, Bartomeu Salvà	
PROJECTE JAUME IV – CAMPANYA 2008.....	193	L'ÚS DEL GEORADAR EN LA GESTIÓ DEL PATRIMONI ARQUEOLÒGIC. L'EXEMPLE DEL PROJECTE DE RECUPERACIÓ I PEATONALITZACIÓ DEL FRONT COSTANER ENTRE CALA MORLANDA I S'ILLOT –MANACOR.....	261
Helena Inglada, Maria Llinàs		Antonio Ruiz, Helena Inglada	
RESULTADOS DEL CONTROL ARQUEOLÓGICO EN EL BALUARD DEL PRÍNCIP DE LA MURALLA RENACENTISTA DE PALMA DE MALLORCA.....	199	ELS CLOSOS DE CAN GAIÀ: UN JACIMENT PREHISTÒRIC VIST PER LA PREMSA ACTUAL.....	269
Antonia Martínez, Mateu Riera Rullan, Damià Ramis, Maria José Rivas		Almudena Briones Campos	
LA PRESÓ DE LA CASA CONSISTORIAL DE FELANITX: DE L'ARQUEOLOGIA DE SALVAMENT A LA POSADA EN VALOR DEL PATRIMONI HISTÒRIC.....	211	CONSERVACIÓ I RESTAURACIÓ DE CLOSQUES D'ESTRUÇ DECORADES A EIVISSA.....	277
Llorenç Oliver, Jaume Deyà, Magdalena Sastre		Laia Fernández Berengue, Helena Jiménez Barrero, Mónica Roselló Bouso, Teresa Rullán Garau	
ARQUEOLOGIA VERTICAL I EVOLUCIÓ ARQUITECTÒNICA DE LA TORRE DEL PALAU DE MANACOR.....	217	NOVES APORTACIONS A LA RESTAURACIÓ DEL VIDRE DEL MUSEU ARQUEOLÒGIC D'EIVISSA.....	283
Magdalena Salas Burguera i Joan Pascual Femenias		Laia Fernández Berengue, Helena Jiménez Barrero, Mónica Roselló Bouso, Teresa Rullán Garau	

EXCAVACIÓ I MUSEÏTZACIÓ DEL JACIMENT ARQUEOLÒGIC DE L'ILLOT DELS FRARES (SES SALINES, MALLORCA). CAMPANYES 2009-2010.

Mateu Riera Rullan

Durant l'any 2009 es va poder realitzar una petita excavació arqueològica subsidiària del *Projecte d'ampliació de la rampa de varada de l'Illot dels Frares de la Colònia de Sant Jordi (Ses Salines, Mallorca)*, que engegà l'empresa Ports de les Illes Balears¹, depenent de la Conselleria de Medi Ambient del Govern de les Illes Balears. Gràcies a ella es varen poder recuperar nous materials arqueològics i descobrir una nova tomba. A petició de la Comissió de Patrimoni del Consell de Mallorca, les tasques realitzades al lloc varen significar també la neteja del jaciment i la col·locació d'un cartell explicatiu que identifica i contextualitza les escasses restes conservades.

L'illot dels Frares era una petita illeta que es troba localitzada en el port de la Colònia de Sant Jordi del sud de l'illa de Mallorca (Figura 1). Actualment es troba enganxada a terra ferma per distintes construccions que ha anat configurant l'actual port.

En aquest illot l'any 1972 es va realitzar una excavació arqueològica motivada per la intenció del propietari de construir-hi una instal·lació hotelera. Dita excavació fou encomanada als Serveis d'Arqueologia del Museu de Mallorca i dirigida pel Dr. Guillem Rosselló Bordoy. Una vegada realitzada una àmplia excavació a la zona es va donar l'autorització per a construir-hi l'esmentat hotel. D'aquesta manera es començaren les labors de fonamentació de l'edifici que mai no es va acabar de fer degut a la modificació de la llei de costes.

Tot i que el jaciment havia estat publicat diverses vegades, no fou fins a l'any 2003 quan es va realitzar una revisió a fons del monument i, sobretot, un estudi dels materials recuperats durant les tasques d'excavació de 1972 (Riera Rullan Coord. 2004). Llavors, l'estudi del jaciment era molt mal de fer, perquè quan es varen realitzar els fonaments de l'hotel una bona part d'ell va desaparèixer per a sempre. A més, tampoc no es varen poder recuperar ni les fotografies ni la docu-

mentació de l'excavació. D'aquesta forma, el material més preuat per poder conèixer les restes estructurals que hi va haver a l'illot fou l'aixecament planimètric que varen fer, just després de l'excavació arqueològica del 72, el Dr. Lluís Plantalamor i Miquel Trias (Figura 2), i les notes de l'*Informe preliminar sobre la excavación arqueológica llevada a cabo en s'Illot dels Frares (Colònia de Sant Jordi – ses Salines)*, fet pel director de les excavacions.

Segons l'esmentat informe, a la necròpoli de l'illot dels Frares es varen localitzar un total de 10 possibles tombes. Entre aquestes, només se'n varen trobar dues d'intactes, una de tipus cista, i una altra excavada a la roca. En cada una d'elles hi havia un únic cadàver col·locat en posició decúbit supí, sense cap tipus d'aixovar. Les altres estaven molt o totalment espoliades, havent-n'hi dues més excavades a la roca que era evident que havien de correspondre a inhumacions. De les notes del Dr. Rosselló cridava molt l'atenció la proposta de dues sepultures tipus cista amb ritual d'incineració. La qüestió conflictiva era poder determinar amb seguretat que aquelles cistes contenien efectivament restes humanes incinerades, ja que aquest tipus de ritual no s'adiria gaire amb les datacions proposades per a aquella necròpoli, *tardoromana* segons G. Rosselló i *baiximperial* segons V. Guerrero (1981, 222 i 1985, 147) i M. Orfila (1988, 49 i 234). Llavors, gràcies a l'estudi de les restes antropològiques (Alfonso 2004), ens va parèixer més versemblant que dites cistes amb cendres no degueren correspondre a enterraments, sinó a algun altre tipus d'acció antròpica relacionada amb el foc. Malauradament no es va poder contar amb cap element que ens permetés datar amb precisió cap de les tombes.

Gràcies a l'estudi dels materials d'aquella excavació de 1972 es varen poder exposar algunes observacions. Primer de tot destacava la llarga ocupació humana, estable o esporàdica, que havia viscut l'illot des Frares.

¹ Volem agrair a Esther Aguiló i a Laura Díez la sensibilitat que sempre han mostrat cap a la protecció d'aquest jaciment.

Figura 1. Localització de l'illot dels Frares (Autor: Mateu Riera).

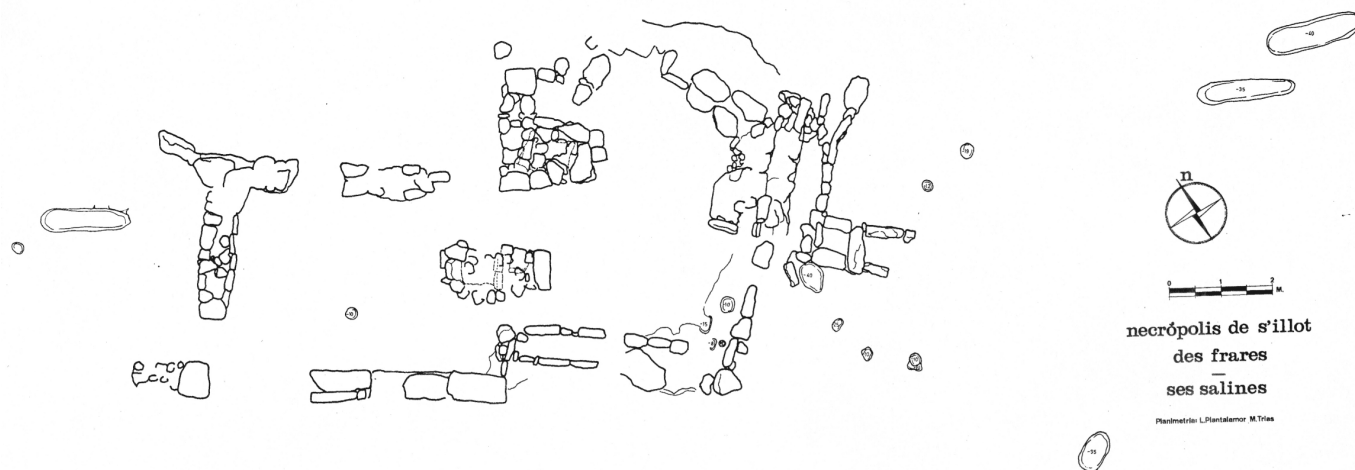

Figura 2. Restes arqueològiques documentades l'any 1972 (Autors: L. Plantalamor i M. Trias).

Així, es varen poder documentar materials que anaven des del segon mil·lenni aC fins a l'època contemporània. De tota manera es podia apreciar que aquesta ocupació no havia estat absolutament continuada tots aquests últims 3.000 o 3.500 anys, donat que hi havia tota una sèrie de períodes en què el material corresponent era molt escàs, o completament inexistent. D'altra banda, sí que hi havia tota una sèrie de segles en què aquest ús humà de l'illot va ser força destacable. Concretament el lapse de temps que aniria des del canvi d'era fins ben entrat el segle VII dC, però sobretot entre els segles cinquè i setè dC. Aquesta preponderància quedava evidenciada gràcies a la ceràmica (Riera Rullan Coord. 2004, 49-55 i 85-92), les monedes (Marot 2004, 65-68 i 134) i el vidre (Cappellà 2004). Vistes les datacions de la majoria dels materials, les característiques dels enterraments, i els seus paral·lels cabrerencs, semblava molt factible que la necròpoli de l'illot dels Frares fos efectivament de l'època anomenada Antiguitat Tardana o Alta Edat Mitjana. Però, i les estructures, també eren d'aquella època?, n'hi havia d'anteriors?, es podien relacionar amb la necròpoli com a construccions de caire funerari? En aquest sentit, observant els diversos usos de les peces ceràmiques recuperades es varen poder apreciar diverses activitats humanes a l'illot, des de l'època altimperial fins a l'època Islàmica, que no precisament s'havien de relacionar amb els enterraments. D'aquelles èpoques es documentaren elements per cuinar i de servei de taula, la qual cosa ens indicava una, com a mínim, certa habitabilitat del lloc. A més, de durant tota l'època antiga, hi havia abundants exemplars ceràmics dedicats al transport de mercaderies, cosa que feia pensar en una zona habilitada per tractar els productes que arribaven o partien, ja sigui una zona per carregar o descarregar els vaixells, uns magatzems o simplement un abocador dels envasos fets malbé o ja buidats.

En definitiva però, el jaciment de l'illot dels Frares presentava una realitat massa complexa com per poder destriar quines varen ser les seves funcions en cada un dels moments històrics. Zona portuària, magatzems, habitatges, temple, ferrer i cementiri són unes quantes de les possibilitats que correspondrien a cadascun dels períodes. Tot i això, es va destacar el fet que la gran majoria del material de l'illot dels Frares correspongués als segles V-VII dC, i que aquesta particularitat

podia ser deguda a molts factors, tot i que es va defensar la seva relació amb els principals jaciments de la comunitat monàstica de les illes veïnes de Cabrera i Conillera, on també s'havien documentat els seus moments de màxima ocupació en aquelles tres centúries (Riera Rullan 2001, 67-72 i 2005).

Tot el vist fins ara són les principals conclusions del que es sabia del jaciment de l'illot dels Frares just abans de començar la nostra intervenció arqueològica de l'any 2009. En aquest sentit val a dir que amb anterioritat al començar de les feines d'excavació ja s'havia topografiat tot l'illot, situant en planta els distints elements patrimonials que encara hi restaven (Figura 3). D'ells en destacaven tres suposades sepultures i tres murs fets amb grans carreus. D'aquests últims només es conservaven tres tirades molt malmeses on encara hi quedaven algunes peces de la cara vista, que es caracteritzaven per ser de grans dimensions: 1,15x0,50x0,45 m; 0,75x0,47x0,33 m i 0,60x0,54x0,33 m (respectivament: llargada, amplada i alçada). A sota o al darrera d'aquests carreus encara hi quedava una fonamentació o part dels rebliments dels murs fets amb pedres de marès matxucades. A la zona també es veien carreus desplaçats que tot apunta que eren de les edificacions d'època antiga.

L'excavació arqueològica de 2009 es va realitzar per a veure si es podia modificar la rampa per a barques que ja hi havia a l'illot des Frares. Així, els principals objectius d'aquesta eren aprofundir en el coneixement dels elements patrimonials de la zona i investigar la viabilitat de la realització de l'ampliació de la rampa. També es pretenia poder determinar si hi hauria condicionats per a la execució de dit projecte.

Un cop feta la neteja de la zona on s'havia d'intervenir es va procedir a l'excavació manual del sediment que hi restava. Dit sediment (Unitat Estratigràfica 1 = UE 1) ocupava una superfície d'uns 100 m² (Figura 4), i una potència màxima 25 cm. En general era de color marró fosc, polsós i no gaire compactat, i en ell s'hi trobaven abundants deixalles del segle XX. En alguns racons també es varen trobar algunes bossades de terra de color marró taronjós que no es varen diferenciar de l'UE 1 ja que també contenien alguns plàstics i vidres del segle passat. Cal destacar però que a dins d'aquest sediment encara es varen poder recollir materials d'època antiga i fins i tot alguns que podrien ser d'època prehistòrica.

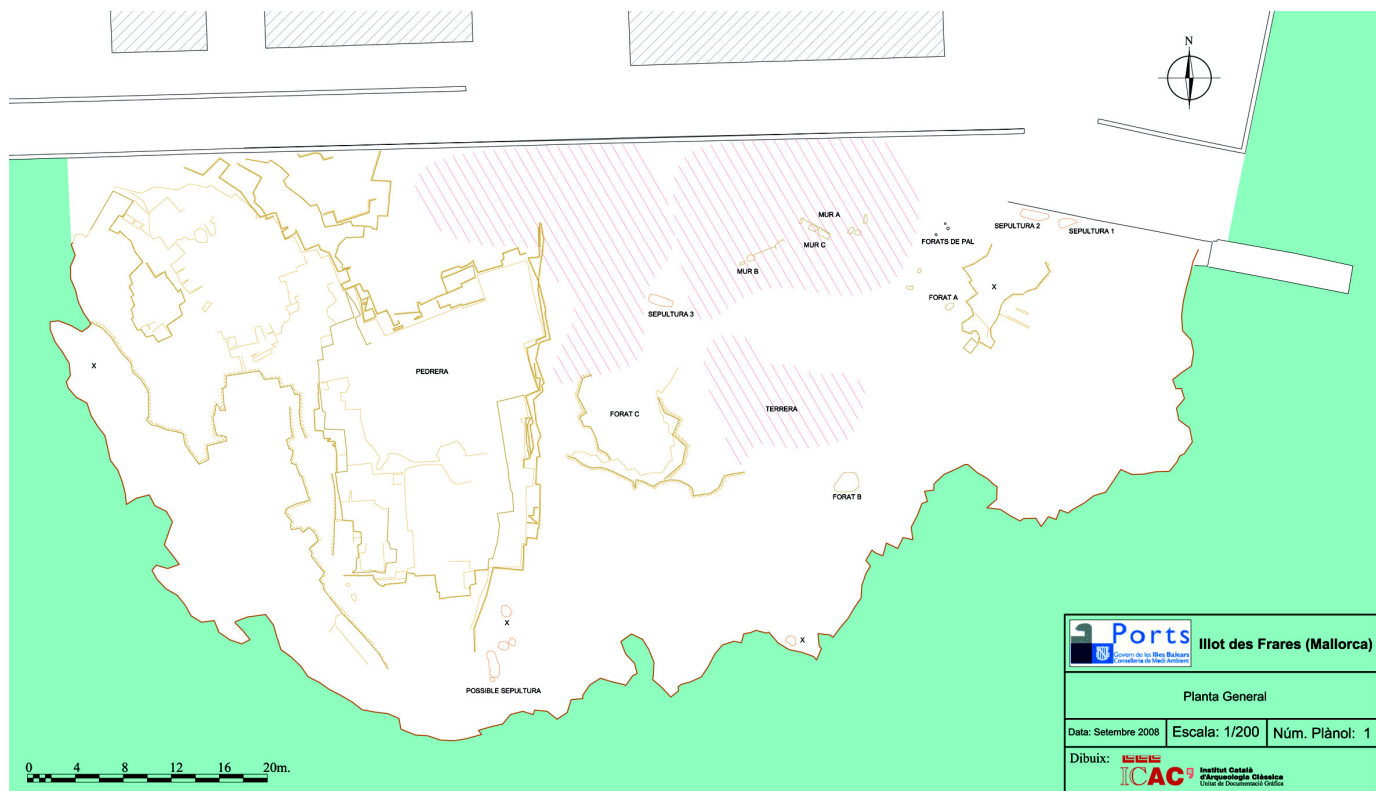

Figura 3. Elements patrimonials de l'Illot des Frares l'any 2008 (Autoria: ICAC).

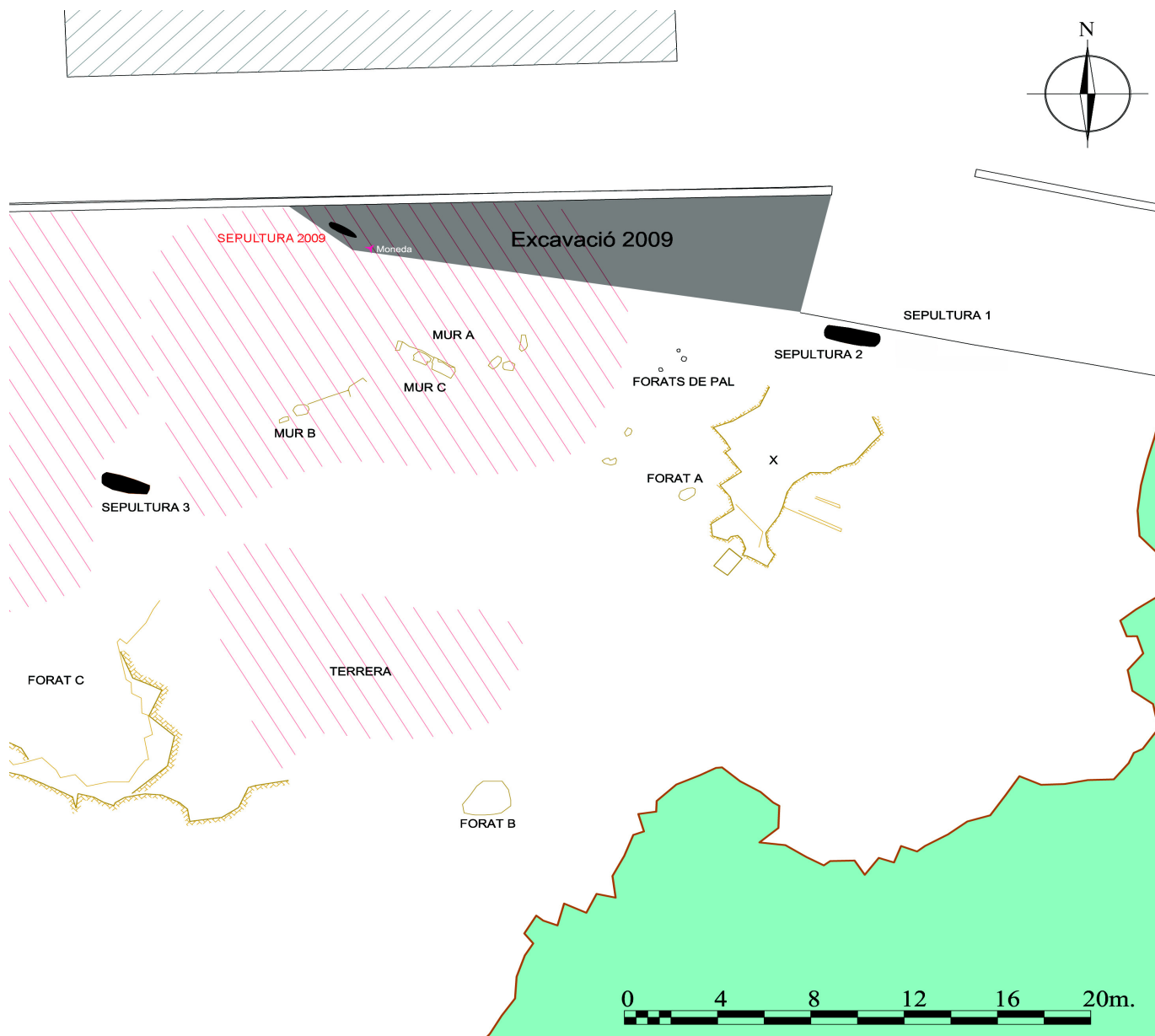

Figura 4. Zona de la intervenció de 2009 i localització de la nova sepultura
(Autoria: ICAC i Mateu Riera).

De tota manera, la troballa més cridanera fou la d'una fossa d'un enterrament que no es va identificar a l'excavació de 1972 i que mai havia estat publicada. Aquesta sepultura es va localitzar a l'extrem occidental de la zona estudiada (Figura 4), a 2 metres sobre el nivell del mar. Es va trobar parcialment trencada com a mínim a la part dels peus i no s'identificà cap reculada per a la col·locació de les lloses de la coberta. La part conservada estava excavada a la roca que en aquest lloc és marès de força bona qualitat.

La fossa de la sepultura presentava forma de banyera amb els extrems arrodonits i amb la part del cap més ampla que la dels peus. La seva llargada màxima era de fins a 1,63 m, la seva amplada màxima de 0,42 m, i la seva fondària de fins a 0,30 m (Figura 5). Malauradament en el moment de la nostra intervenció aquesta nova sepultura estava completament tapada per la UE 1, la qual la rebria fins el seu fons, on encara hi sortiren plàstics. Fou per tant, altre cop, impossible datar-la.

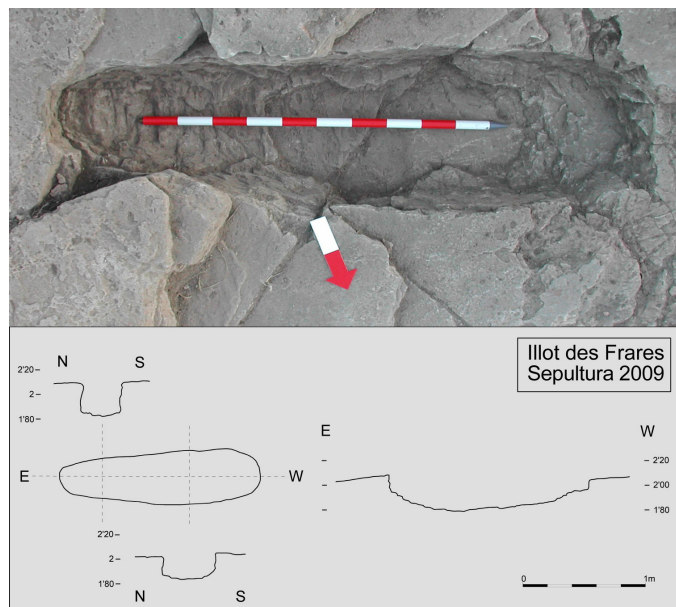

Figura 5. Fotografia, planta i seccions de la Sepultura 2009 (Autor: Mateu Riera).

Vuitanta centímetres cap el sud-oest dels peus de la fossa de la tomba (Figura 4), just a sobre de la roca, es va localitzar una moneda de bronze, que segons la classificació de la Dra. Teresa Marot, correspon a AE3 de Constanci II, d'Arelatum, que data d'entre el 351 i el 360 dC (Figura 6).

Figura 6. Moneda trobada l'any 2009 (Autora: Margalida Munar)

D'entre els altres materials recuperats a dintre de la UE 1, en destaquen dues vores de vidre aparentment del temps de l'Antiguitat Tardana, i alguns fragments ceràmics d'època romana, vàndala o bizantina. Aquests materials són els que es poden apreciar a les Figures 7 i 8 i la taula:

Entre aquests materials es va trobar una destacable quantitat de fragments de caragoles marines de l'espècie *Trunculariopsis trunculus* (Poppe; Goto 1991), conegut com corn de tap. Tots els exemplars recuperats d'aquest taxó *Trunculariopsis* (=Murex, =Hexaplex) *trunculus*, presenten un mateix patró molt regular de trencament de les closques (Figura 9), que ja havia estat identificat durant l'estudi dels materials recuperats a l'excavació de 1972 (Ramis 2004, 76 i 80). A la campanya de 2009 tots els exemplars de *murex trunculus* es trobaren trencats (211 en total), identificant-se un mínim de 69 individus. En canvi, la gran majoria dels altres exemplars de malacofauna, apareguren sencers. En aquest sentit, el patró de fragmentació documentat sembla delatar l'ús d'aquests cargols per a la fabricació de colorant de porpra, tal i com els que s'han anat documentant a la veïna illa de Cabrera (Ramis i Pons 2005). Val a dir a més, que a les terreres que encara romanen a l'illot dels Frares, es segueixen apreciand nombrosos exemplars amb idèntic patró de trencament.

VO = Vores; FO = Fons; AN = Anses; IN = Informes; AL = Altres; PC = Perfil complet; REF = Referència de les peces individualitzades

CLASSE	Tipus	Forma	VO	FO	AN	IN	AL	PC	REF	OBSERVACIONS
MATERIALS PREHISTÒRICS										
Ceràmica						5				
MATERIALS ANTICS										
Moneda	AE3							1		Constanci II (Arelatum)
Metall	Bronze	Clau					1			
T.S. Gàl·lica	Marmorata		1						1	
T.S. Africana Indeterminada						4				
T.S. Africana C				1					2	
T.S. Africana D						3				
Cuina	Olla		1						3	
Cuina Africana	Cassola	Ostia IV,1	1						4	
Cuina Africana	Plat-tapadora		4						5, 6, 7 i 8	
Cuina Africana			1			5			9	
Cer. Eivissenca?	Escudella		1						10	
Cer. Eivissenca?	Luteri?		1						11	(Vas amb abocador?)
Cer. Eivissenca?	Gerra-amforeta	RE-0102 o RE-0206?	2						12 i 13	
Cer. Eivissenca?	Gerra-amforeta	RE-0314C?	1						14	
Àmfora sud-hispànica	Almagro	51C?	1						15	
Àmfora Eivissenca?	RE-	101	1						16	
Àmfora Itàlica				1						
Àmfora Oriental	LRA	1				3				
Àmfora Oriental	LRA	3				1				
Àmfora o comuna						53			17	La 17 amb grafit post-coccio
Tègules								8	18	
Ímbrices								2	19 i 20	El 20 és un discoide
Vidre			2			1			A i B	
GENÈRICS										
Pedra al·lòctona								4	21	Dues vermelles que semblen de mola de moli de vaivé (21). Dues són grises brillants
Fauna								11		
Malacofauna								328		Cornets: Baldufa 37 (només 1 romput), pada 12 (cap romput), corn de tap 211 (tots romputs, NMI 69), corn de tenassa 9 (NMI: 4, només 1 romput), corn amb pues 1 (romput), indeterminada 1 (sencer) Copinyes: Pegellida 55 (només 1 rompuda), Ostra roja 2. -Volem agrair a Damià Ramis l'ajuda per aquesta classificació-

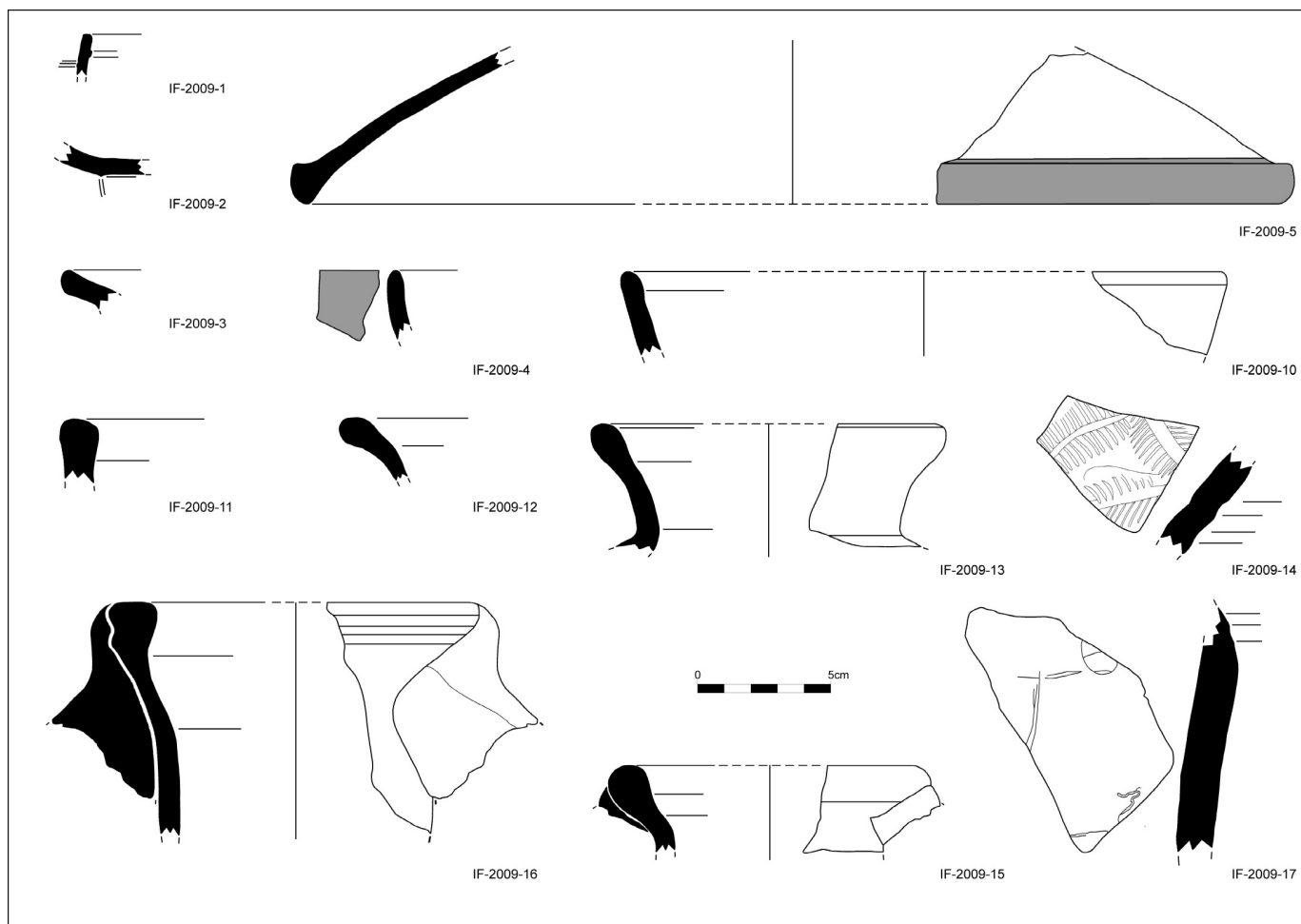

Figura 7. Materials recuperats durant l'excavació de 2009 (Autors: Antonia Martínez i Mateu Riera).

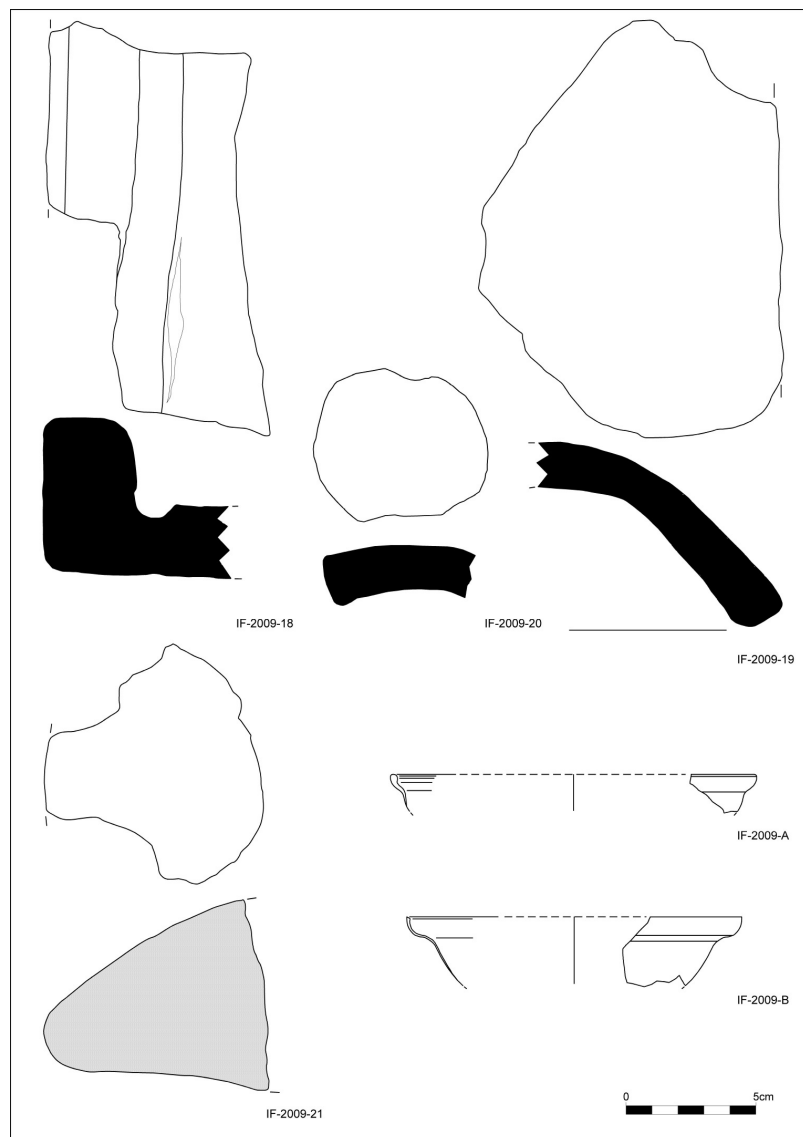

Figura 8. Materials recuperats durant l'excavació de 2009
(Autors: Antonia Martínez i Mateu Riera).

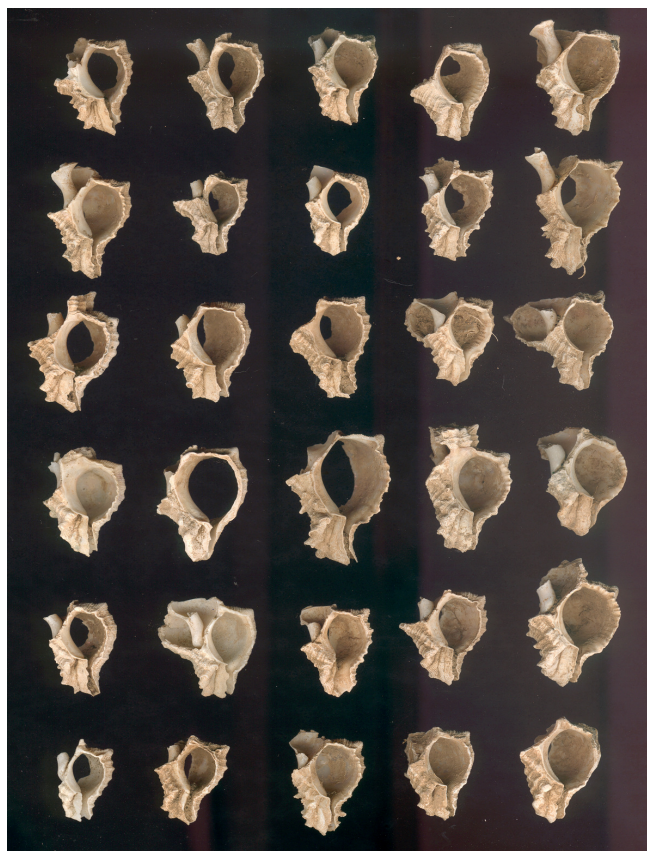

Figura 9. Exemples de *Trunculariopsis trunculus* de l'Illot des Frares (Autor: Mateu Riera).

Un cop finalitzada l'excavació arqueològica el Consell de Mallorca va aprovar l'ampliació de la rampa abans esmentada amb les següents prescripcions redactades per l'arqueòloga Helena Inglada i exigides per la Comissió de Patrimoni: 1. *S'ha de garantir la conservació de la nova tomba documentada. La rampa i/o el mur ha d'extremar les mesures per no afectar les restes durant l'obra (moviment de maquinaria, excavades i per recuperar la dignitat del jaciment, aprofitant la intervenció, s'insta a procedir al buidat del ciment de les mateixes i la retirada del pal que hi ha en una d'elles. 3. S'ha*

de col·locar, en el punt que s'estimi més oportú, algun tipus de dispositiu que identifiqui i contextualitzi el jaciment (pannell, totem, banderola...). S'ha d'obtenir el vist i plau de la direcció insular de Patrimoni Històric sobre una proposta redactada per un equip tècnic. 4. L'administració titular dels terrenys ha de desbrossar i tenir cura de la neteja periòdica i manteniment de la zona per presentar el lloc arqueològic en condicions. Totes aquestes tasques han de ser supervisades per un tècnic competent.

Així, es va poder iniciar l'obra d'ampliació de la rampa dia 15 d'abril de 2010 amb el pertinent control arqueològic de l'arqueòleg que signa el present treball. Seguint les directrius del Consell es va procedir al buidatge del formigó que omplia les suposades Sepultures 1 i 2 de la Figura 3, i a la retirada dels pals que hi havia ran d'elles. Aquesta feina va permetre deixar al descobert la Sepultura 2, per la qual cosa es varen poder prendre totes les seves mides, així com realitzar-ne per primer cop el seu dibuix complet (Figura 10).

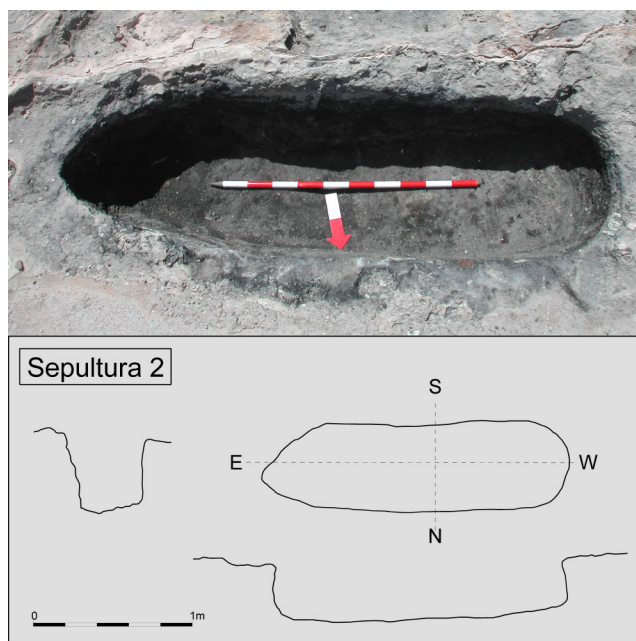

Figura 10. Fotografia, planta i seccions de la Sepultura 2 (Autor: Mateu Riera).

D'aquesta forma es va poder apreciar que tornava a ser una tomba excavada a la roca, amb una fossa amb forma de banyera amb els extrems arrodonits i amb la part del cap més ampla que la dels peus. La seva llargada màxima era de fins a 1,94 m, la seva amplada màxima de 0,55 m, i la seva fondària de fins a 0,50 m. Presentava unes parets força verticals sense cap rastre clar de reculada per a la col·locació de lloses, tot i que cal esmentar que a la part alta de la fossa encara es podia apreciar un cert repicat que podria ser una mostra de l'existència de dita reculada en el moment de fer la sepultura.

La retirada del formigó de la zona va permetre observar que ja no quedava res de la Sepultura 1, la qual degué ser arrasada quan es va fer la primera rampa. Volem esmentar que fins a dia d'avui no s'ha pogut intervenir a la part del jaciment on encara hi roman la Sepultura 3 (Figures 3 i 4), de la que, al trobar-se completament plena de terra, només podem dir que en la seva part superior fa 2,01 m de llargada i fins a 0,75 m d'amplada. Tenim llavors, que pel vist fins aquí, s'haurien documentat amb seguretat a l'illot dels Frares fins a quatre tombes de fossa i una del tipus cista. Totes elles presentaven una orientació est-oest, amb la capçalera a l'oest. Per les seves dimensions, sembla que corresponien a sepultures d'individus adults, menys, tal vegada, la Sepultura 2009, tot i que amb una llargada màxima d'1,63 m també podria ser-ho. És interessant fer notar que l'estudi antropològic de les poques restes humanes que es varen poder estudiar de l'excavació de 1972, evidencià que totes les peces identificables corresponien a ossos d'individus adults de sexe masculí (Alfonso 2004).

Finalment, cal esmentar que a les sepultures tipus fossa ja no es pot apreciar clarament cap tipus de reculada per a l'encaix de les lloses, encaix que semblava apreciar-se a la planimetria de 1972 (Figura 2). Convé recordar però que, tal i com hem exposat, a la part alta de la fossa de la Sepultura 2 encara es pot apreciar un cert repicat que podria ser el que queda de la part baixa de la reculada.

Tindriem doncs que les intervencions de 2009 i 2010 seguirien corroborant les apreciacions exposades l'any 2004, tot i que encara resten moltes qüestions a resoldre. No voldríem acabar aquest treball sense esmentar que en el 2010 es va realitzar una neteja de les deixalles i de la vegetació que hi havia a sobre de les restes arqueològiques de l'illot, i que també es

va col·locar un cartell identificador i explicatiu del jaciment, fet amb els mateixos components (Figura 11) que els que tan bons resultats estan donant en els jaciments de s'Hospitalet i Son Peretó.

Figura 11. Cartell (Autoria: PortsIB).

BIBLIOGRAFIA

- ALFONSO, J. 2004: "Estudi de les restes humanes" RIERA RULLAN M. Coord. 2004: *Illot des Frares. Col·lecció Quaderns de Patrimoni Cultural* 9, Palma, 69-70.
- CAPELLÀ, M. A. 2004: "Estudi del vidre" RIERA RULLAN M. Coord. 2004: *Illot des Frares. Col·lecció Quaderns de Patrimoni Cultural* 9, Palma, 81.
- GUERRERO, V. M. 1981: "Los asentamientos humanos sobre los islotes costeros de Mallorca", *Butlletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, 38, Palma, 191-231.
- GUERRERO, V. M. 1985: *Indigenisme i colonització púnica a Mallorca*, Ses Salines.
- MAROT, T. 2004: "Classificació de les monedes" RIERA RULLAN M. Coord. 2004: *Illot des Frares. Col·lecció Quaderns de Patrimoni Cultural* 9, Palma, 65-68 i 134.
- ORFILA, M., 1988: "La necrópolis de Sa Carrotja y la romanización del Sur de la isla de Mallorca", *B.A.R. International Series* 397, Oxford.

POPPE, G.T.; GOTO, Y. 1991: *European Seashells I (Polyplacophora, Caudofoveata, Solenogastrea, Gastropoda)*, Wiesbaden.

RAMIS, D. 2004: “Estudi de la fauna”, RIERA RULLAN M. Coord. 2004: *Illot des Frares. Col·lecció Quaderns de Patrimoni Cultural* 9, Palma, 71-80.

RAMIS, D; PONS, G.X. 2005 “Producció de colorant de púrpura a l’illa de Cabrera”, *Butlletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, 61, Palma, 387-389.

RIERA RULLAN M. 2001: “L’ocupació de Cabrera: Segles V-VII”, PONS, J.M., RIERA FRAU, M.M.; RIERA RULLAN, M.: “Història i Arqueologia de Cabrera”, *Palma Ciutat Educativa. Col·lecció Eines* 6, Palma, 65-72.

RIERA RULLAN M. Coord. 2004: *Illot des Frares. Col·lecció Quaderns de Patrimoni Cultural* 9, Palma.

RIERA RULLAN M. 2005 “Excavacions arqueològiques a l’illa de Cabrera (Illes Balears). Recerques sobre la comunitat monàstica de l’Antiguitat Tardana”, *Butlletí Arqueològic de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense*, Època V, núm. 27, Tarragona, 175-219.